

SEMT PAZARLARI

İlçemiz Ve Civarındaki Semt Pazarlarının Değerlendirilmesi

Malumları olduğu üzere semt pazarları, dünyanın en eski alışveriş geleneklerinden birisini oluşturmaktadır. Ancak günümüzde yerli ve ithal pek çok çeşit mal ve ürünün kayıtlara girmeden satıldığı yerler olarak pazaryerleri, benzer işlevleri yerine getiren üyelerimize karşı haksız rekabet ortamı yaratmaktadır. Öte yandan, denetimlerde etkinlik sağlanamadığından sağlık ve hijyen konularında da toplum sağlığı tehdit edilmektedir.

Her ne kadar bozulan gelir dağılımı ve ucuza mal alma arzusu semt pazarlarını gerekli kılsa da, ortaya çıkan sorunlar semt pazarlarında ciddi bir düzenlemeye ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır.

Tüm ülkede olduğu gibi, ilçemizde de semt pazarlarında bir düzensizlik ve kayıt dışılık hüküm sürmektedir.

İlçemizdeki Pazar Yerleri, İmar Durumları ve Pazarcı Sayıları(2009-Mayıs)

Pazaryeri	İmar Planındaki Durumu
Fethiye Salı Pazarı	Hem otopark, hem yeşil alan, park alanı ve hem de yol olarak işaretli alandır.
Patlangıç Pazarı	Pazaryeri
Günlükbaşı Pazarı	Açık pazar
Ölüdeniz Pazarı	Hem ticari alan, hem park alanı hem de yol olarak işaretli alandır.
Karaçulha Pazarı	Çocuk Bahçesi ve Park Alanı

Yukarıda da görüldüğü üzere ilçemiz ve civarında kurulan pazar yerlerinin çoğu, imar planlarında başka kullanımlar için tahsis edilmiş yerlere kurulmaktadır.

Fethiye Sabit ve Seyyar Pazarcılar ve Manavlar Odası kayıtlarına göre, Fethiye Sabit ve Seyyar Pazarcılar ve Manavlar Odası'na kayıtlı bulunan esnafın 2009 yılı Mayıs ayı itibari ile iştegal konularına göre sayıları aşağıdaki tablodaki gibidir;

İştilgal Konusu	Pazarıcı Sayısı
Giyim-Hediyelik Eşya	329
Gıda-Çerezci	38
Manav	194
Börekçiler ve Köfteçiler	17

İlçemizde yaklaşık 670 adet pazarıcı bulunmaktadır.

Pazaryerleri ile ilgili tespit edilen sorunlardan bazıları ise şunlardır:

1. İlgili mevzuat, pazaryerlerini, “cadde ve sokaklarda, et ve et ürünleri, ekmek ve ekmek çeşitleri, unlu mamuller, süt ve süt ürünleri, kuruyemiş, lokum, bisküvi tatlı ve benzeri gıda maddelerinin açıkta satışının yasak olduğu yerler” olarak tanımlarken ilçemiz pazarlarında tüm bu ürünler açıkta satılmakta ve insan sağlığını tehdit etmektedir. Pazaryerlerinde gıda kontrolü ve denetim olanakları zayıf kalmaktadır. Soğuk zincir içerisinde satılması gereken; süt ve süt ürünleri gibi çabuk bozulabilen gıdalar açıkta satılmakta ve halk sağlığı tehlikeye atılmaktadır. Bazı ürünlerde etiket yer almadığı gibi, bazılarında da yarım kilo, üç kilo gibi halkı yanıltan birtakım etiketleme yöntemleri kullanılmaktadır. Bu yüzden, tüketiciler benzer ürünleri karşılaştırma yapma imkânından yoksun kalmaktadırlar.
2. Halkımıza yaş meyve sebze gibi temel gıda maddelerini sunması gereken semt pazarları giderek bambaşka bir fonksiyon icra etmeye başlarken; bu pazarlarda tekstilden ayakkabıya, bijuteriden züccaciye kadar pek çok ürün satılmaktadır. Üstelik bu ürünlerin çoğu kalitesiz, kayıtsız ve herhangi bir sorun yaşandığında iadesi imkânsız olmaktadır. Semt pazarlarında yüzde 20’lerden, yüzde 70-80’lere varan oranlarda gıda dışı ürünler satılmakta ve pazarlar geleneksel fonksiyonunu yerine getirmekten uzaklaşmaktadır.
3. Maalesef pazaryerlerinin planlama çalışmaları yetirince iyi etüt edilmeden gerçekleşmekte ve pazaryerlerimiz imar planı hükümleri dışında yer bulmaktadır. Bu husus da, taşıt ve yaya ulaşımı, otopark gibi sorunları beraberinde getirmekte ve pazarın kurulduğu mahalle sakinlerinin gürültü, çevre vb. kirliliğe maruz kalmalarına neden olmaktadır.
4. Pazarlarda fiş ve fatura kesilmemekte ve ayrıca pazarlar kayıt dışı toptan meyve sebze satışlarının da merkezi haline gelmektedir. 552 Sayılı Yaş Sebze ve Meyve Ticaretinin Düzenlenmesi ve Toptancı Halleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’ye göre; hallerden geçmesi gereken yaş meyve ve sebzeler kamyonlarla sabahın erken saatlerinde pazaryerlerine gelmekte ve pazarıcılara toptan satış yapılmaktadır.
5. İlçemiz semt pazarına dışarıdan gelen pazarıcı sayısı da oldukça fazladır. Bunun önüne geçilmek için ilçemizde ikametgah istenmektedir, ancak pazarıcılar tarafından ikametgah kolaylıkla edinilmekte ve pazarıcılar pazar yerinde stand alarak satışlarını sürdürmektedirler. Bu husus Salı günleri pazaryerinde satış yapan yabancı plakalı araçlarla da kolayca tespit edilebilecektir. Bu durum da, ne yazık ki, bölgemizin parasının dışarıya akmasına neden olmaktadır. Stand satışları yapılırken bölge ekonomisi düşünülerek hareket edilmesi gerektiği düşüncesindeyiz. İlçemizde yerleşik olarak ticaret yapmakta olan esnafın uğradığı zararı, pazaryerlerinden Belediyemizin elde ettiği stand

geliri ile telafi etmek mümkün değildir. Bu noktada bir fayda-maliyet analizi yapıldığında bölge ekonomisini makro boyutta düşünülmesi gerektiği kanaatindeyiz.

6. Öte yandan, pazaryerleri, kentleşme mantığına da aykırıdır. Kent, mekanlarının ekonomik ve estetik olarak işlevlere ayrıldığı bir yerleşke demektir. Kentlerde, araçların geçtiği yollar, yayaların yürüdüğü kaldırımlar olur. İnsanlar konutlarda oturur, dükkanlarda alışveriş eder. Pazaryerleri, yolları ve kaldırımları tahsis edildikleri işlevi yapamaz hale getirdiği için kentleşmeye, hele de turizm merkezi olan ilçemizin gelişmesine aykırıdır.
7. Belediyemiz pazaryerlerini denetleme hususunu Fethiye Sabit ve Seyyar Pazarcılar Odası'na devretmiştir. Söz konusu devri haksız ve yersiz görmekteyiz. İlgili mevzuat, pazar yerinde halk sağlığına ve tüketicinin korunmasına elverişli bir şekilde alışveriş yapılmasını sağlamayı belediyenin görevi olarak hükme bağlarken, Belediyenin bu konudaki gözetim ve denetim yetkisini Pazarcılar Odası'na devretmesi hukuka aykırıdır. Yerleşik olarak ticaret yapan esnafı kamu kurumları denetlerken, kamunun denetlemesi gereken pazaryerlerini denetleme görevi Belediyede iken, yetki devri ile bu işi Pazarcılar Odasının yapması muhtelif üyelerimizin mağduriyeti ve şikâyeti ile de gündeme gelmiştir. Öte yandan, Dokuz Eylül Üniversitesi Öğretim Üyelerinden İdare Hukuk Anabilim Dalı Başkanı Doç. Dr. Meltem Kutlu GÜRSEL'in ve İdare Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Muhlis ÖĞÜTÇÜ'nün söz konusu yetki devri hakkındaki görüşlerine aşağıda yer verilecektir.

SEMT PAZARLARINA İLİŞKİN HUKUKİ DEĞERLENDİRME

“Semt pazarı”nın tanımını içeren, pazarlarda satılacak ürünleri sınırlayan, kanuni düzenlemeler ne yazık ki mevzuatımızda bulunmamakla birlikte, hâlihazırda yürürlükte bulunan ve içerisinde semt pazarlarına da değinilen kanunlar uygulamada yetersiz kalmaktadır.

Belediyeler, kanunlardaki boşlukları kendi lehlerine kullanmaktadır.

5393 Sayılı Belediye Kanununda semt pazarlarında satılabilecek veya satılamayacak ürünler hakkında bir düzenleme bulunmamakta olup, sadece Belediyelerin perakendeci hallerini kurmaya ve işletmeye yetkisi olduğu belirtilmektedir. Kanunda, tekstil ürünlerinin satışını yasaklayan ya da satışına izin veren bir hükme rastlanılmamaktadır.

Ayrıca, aynı Kanunun 15 inci maddesinin a bendinde, “Belde sakinlerinin mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla her türlü faaliyet ve girişimde bulunmak,” Belediyelerin görevleri arasında sayılmıştır.

Gıda Üretim ve Satış Yerleri Hakkında Yönetmeliğin 40ncı maddesinde ise, “Pazaryerleri, cadde ve sokaklarda, et ve et ürünleri, ekmek ve ekmek çeşitleri, unlu mamuller, süt ve süt ürünleri, kuruyemiş, lokum, bisküvi tatlı ve benzeri gıda maddelerinin açıkta satışının yasak olduğu, takibinden ilgili belediyelerin sorumlu olduğu yerler ” düzenlenmiştir. Bu hüküm, pazarlarda kapalı ve ambalajlı olmak kaydı ile et ve et ürünleri, ekmek ve ekmek çeşitleri, unlu mamuller, süt ve süt ürünleri, kuruyemiş, lokum, bisküvi tatlı ve benzeri gıda maddelerinin satışına müsaade eder niteliktedir.

552 Sayılı Yaş Sebze ve Meyve Ticaretinin Düzenlenmesi ve Toptancı Halleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 13 üncü maddesi çerçevesinde, semt pazarlarında malların sağlık kurallarına uygun olarak satışa sunulmasını sağlayıcı satış yeri, çevre ve alt

yapı gibi düzenlemeleri yapma ve tüketicinin korunmasına yönelik tedbirleri alma görevi yine Belediyelere verilmiştir.

Görüldüğü üzere, pazaryerlerini her yönüyle düzenleyen bir kanun bulunmamakta, mevcut kanunlar ise dağınık olarak yer almaktadır.

Söz konusu durum göz önüne alınarak, pazaryerlerinde yaş sebze ve meyve dışındaki emtianın satılıp satılmayacağı hakkında, Odamızca Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'ndan bilgi istenmiştir. Bakanlık yukarıda belirttiğimiz mevzuatta da görüleceği gibi, bu ürünlerin semt pazarları kanalıyla satışına ilişkin ilgili mevzuatlarda düzenleme olmadığını, ancak söz konusu ürünlerin satılmayacağına yönelik yasaklayıcı bir düzenleme de olmadığını ifade etmekte ve bu konunun belediyelerce çıkarılan Pazar Yerleri Yönetmeliklerinde düzenlendiğini vurgulamaktadır. Nitekim İlçemiz Belediyesi Pazar Yerleri Yönetmeliği'nde de yaş sebze ve meyve dışındaki emtiaların satışı düzenlenmiştir.

Öte yandan, Fethiye Sabit ve Seyyar Pazarcular ve Manavlar Odası ile Fethiye Belediyesi arasında "Semt Pazarlarının Düzenlenmesi ve İşleyişine İlişkin Protokol" imzalanmıştır. Söz konusu protokole göre; Pazar yerlerinin denetiminden, kontrolünden, düzenlenmesinden ve işgaliye bedellerinin toplanmasından Fethiye Sabit ve Seyyar Pazarcular ve Manavlar Odası sorumlu olmaktadır.

Belediyelerin Pazarcular Odası ile protokol imzalayarak, Pazaryerlerinin Pazarcular Odasına tahsisi hakkında, Dokuz Eylül Üniversitesi Öğretim Üyelerinden İdare Hukuk Anabilim Dalı Başkanı Doç. Dr. Meltem Kutlu GÜRSEL'in ve İdare Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Muhlis ÖGÜTÇÜ'nün hukuki görüşleri:

- ❖ Belediye Yasası ve 552 sayılı KHK'ya göre; pazaryeri kurmak belediyenin genel ve zorunlu görevidir.
- ❖ Pazar yerinde halk sağlığına ve tüketicinin korunmasına elverişli bir şekilde alışveriş yapılmasını sağlamak belediyenin görevidir. Belediye bu görevlerini, personeli aracılığıyla yerine getirir. 552 sayılı KHK ve Belediye Yasasına göre Belediyenin pazar yerinde gözetim ve denetim yapmak görevi bir tür idari kolluk yetkisi olup, bu yetkinin bir başka kişi veya makama devri söz konusu olamaz. Dolayısıyla Pazaryerlerinin denetlenmesi yetkisi ilçemizde olduğu gibi Belediye tarafından Pazarcular Odasına DEVREDİLEMEZ.
- ❖ 2464 sayılı Belediye Gelirleri Yasasına göre, pazarda satış yapan pazarcıdan işgal harcı dışında başka bir ad ile para tahsil edilmesi yasaya aykırıdır. Danıştay'ın da kararı bu yönde olup, pazarda satış yapan esnaftan tezgah ücreti tahsil edilemez.
- ❖ Belediye, Pazar yerlerini işletmek konusunda PAZARCILAR ODASI İLE PROTOKOL YAPAMAZ. Pazar yeri kamunun kamusal malıdır. Pazarcular Odasının pazaryeri işletmek gibi bir görevi yoktur.

DİĞER ÜLKELERDEN ÖRNEKLER

Semt pazarları, sadece ülkemize özgü değildir. Bu nedenle bazı ülkelerden örnekler vererek semt pazarlarının durumunu incelemekte yarar görülmüştür.

İngiltere

İngiltere'de özel pazarlar bulunsa da, pazarlar genelde Belediye tarafından işletilmektedir.

Bütün pazarcıların örgütlenmeleri açısından Milli Pazarcı Federasyonu'na kayıt yaptırmaları önerilmektedir.

Federasyon internet sitesinde, pazarların hangi kurum tarafından işletildiği, pazarın kurulma günleri, tezgâh sayısı, tezgâh çeşidi, kirası, sabit ve ya geçici ruhsat tutarı, hizmet ücreti, otopark bulunup bulunmadığı ve irtibat kişinin telefon numaraları yer almaktadır. Kiralık tezgâh bulunuyorsa, bu konuda bağlantıya geçilecek kişinin bilgileri de yer almaktadır.

Federasyona üye olan pazarcılara; Kamu Sigortası (ürün, yiyecek zehirlenmesi vb.) ve İşveren Sigortasını (yanında çalışan yardımcı için; ücret ödenmese ile) kapsayan ücretsiz sigorta paketi imkânı tanınmaktadır.

Mali denetim açısından ise, pazarcıların kazancı yılda veya daha az sürede 54,000 £'u geçerse, KDV mükellefi olmaları gerekmektedir.

Bu çerçevede, kazancın %17,5' inin Gümrük İdaresi'ne ödenmesi gerekmektedir.

Son olarak, yılsonunda hesapların Gelirler İdaresi'ne teslim edilmesi gerektiği; aksi takdirde pazarcıların daha yüksek oranlarda vergi ödemeleri gerekeceği belirtilmektedir.

İngiltere'de pazarcıların mali yükümlülüklerinin yanı sıra, hukuki yükümlülükleri de önem taşımaktadır. Bu kapsamda;

Gıda Sağlığına Uygunluk Mevzuatı çerçevesinde yiyeceklerin taşınmasında yasal ısı derecelerinin bilinmesi,

Ticaret Tanımları Kanunu kapsamında, taklit ürünlerin satılmaması ve satılan ürünlerin yanlış tanıtılmaması,

Tüketici Mevzuatı'nın uygulanması gerekmektedir.

İngiltere'de ayrıca, çiftçilerin mahsullerini doğrudan tüketiciye satmalarına yönelik **Çiftçi Pazarları** bulunmaktadır.

Ağırlıklı olarak organik ürünler satıldığı bu pazarlarda, satış yapmak için başvuru ücreti KDV dâhil 30 £'dur. Satışlara bağlı olarak pazar başına hizmet ücreti olarak en az 20 £ ödenmektedir.

Hollanda

Hollanda'daki pazaryerleri hem görüntü hem de satılan ürünler çerçevesinde Türkiye'den çok farklı değildir.

Bu pazarda, yaş meyve ve sebze, tekstil ve kozmetik ürünlerini görmek mümkündür.

Tüketiciler, mağazalara kıyasla daha düşük fiyatlarla alışveriş imkânı bulmaktadırlar.

Fakat yasal denetim bakımından, İngiltere olduğu gibi Hollanda örneği de önemlidir.

Vergi denetimi düzenli yapılmaktadır.

Sağlık görevlileri 2 haftada bir denetim yapmaktadırlar. Kontrol edilen hususlar arasında temizlik, yiyeceklerin saklanma koşulları ve kızarmış yiyeceklerin yağ oranları yer almaktadır.

Pazaryerinin temizliği ise pazarcılar tarafından yapılmakta olup, pazarcılar bağlı oldukları sendikaların adının belirtildiği mavi önlükler takmaktadırlar.

Bunların yanı sıra, etiketleme ve tartının müşterinin görebileceği şekilde yerleştirilmiş olması ve süt ve balık ürünlerinin buzdolaplarında satılmasına özel önem verilmektedir.

İrlanda

İrlanda'da pazarcılar; örgütlü olarak faaliyet göstermektedirler.

Yiyecek satan pazarcılar;

- ❖ Çiğ ve pişmiş yiyeceklerin ayrı yerlerde satılması,
- ❖ Gıda ürünlerinin pazaryerine taşınmasında kullanılan araçların temiz olması ve araçların sadece bu amaçla kullanılması,
- ❖ Gıda ve diğer ürünlerin aynı yerde taşınmaması,
- ❖ Yiyeceklerin saklanma ve taşınırken mikroorganizmaların ürememesi için tutulması gereken ısı derecelerinin bilinmesi
- ❖ Kişisel temizliğe özel önem gösterilmesi, ellerini sık yıkaması ve bunun sıcak su ve sabunla yapılması

konularında uyarılmaktadır.

Pazarcıların sattıkları ürüne göre ruhsat almaları gerekebilmektedir. Et ve et ürünleri, pişirilen ısıtılan ve ya hazırlanan yiyecek satan tezgâh veya arabalar bu kapsamdadır. Bu ruhsatın ise tezgâhta görünür bir yerde sergilenmesi gerekmektedir.

Diğer önemli bir nokta ise, 1 Ocak 2005'ten itibaren, bütün pazarcıların ürünü nereden ve kimden aldıklarını ve varsa tüketiciye ulaşana kadarki tedarik zincirindeki araçlar hakkındaki bilgi kaydını tutmaları gerekmektedir.

Et, süt ve balık ürünlerinde ise bu ürünlerin alındığı kişinin onay numarasının da bulunması gerekmektedir.

Aynı zamanda, tezgâh sahiplerinin yeterli çöp konteynırları bulundurmaları, tezgâhlarda yeterli aydınlatma yapmaları, ilk yardım çantası ve gerekirse enerji kaynağı (jeneratör) bulundurmaları gerekmektedir.

Satılan yiyeceklerin görünür, okunur ve yanıltıcı olmayan şekilde etiketlenmesi de önem taşımaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri

Amerika Birleşik Devletleri'nde semt pazarı kavramı Çiftçi Pazarları ya da Bit Pazarları kapsamında geçerlidir.

Çiftçi Pazarları'yla ilgili mevzuat, tamamen Tarım Bakanlığı yapısı altında toplanmıştır.

Ancak ABD devlet yapısı nedeniyle her eyaletin de kendi yasa ve prensipleri bulunmaktadır.

Yani Tarım Bakanlığının eyaletlerde acenteleri bulunmakta ve her eyaletin yapısından bu acente sorumlu olmaktadır.

Örnek olarak, Ohio, Cincinnati'deki Findlay Pazarı incelendiğinde;

Pazarın işletmesiyle özel ve kar amacı gütmeyen Findlay Pazarı Ortaklığı yükümlüdür.

2004 yılında Cincinnati Belediyesi ve söz konusu şirket pazaryerini kiralama ve işletme anlaşması imzalamışlardır.

Belediye fon ayırmaya devam etse de, ileriki dönemlerde pazarın işletmesinden elde edilen gelire pazarın finanse edileceği belirtilmektedir.

Findlay Pazarı Ortaklığı'nın görevleri arasında, günlük işletme, genel bakım, pazarlama, kiralama ve müşteri hizmetleri yer almaktadır. Misyonu ise pazarcılar için satış ve karlılığı arttırmak ve yeni pazarcıları çekmek olarak tanımlanmıştır.

Pazarcıların örgütlenmelerini sağlamak amacıyla, Findlay Pazarı Derneği, Belediye ve Findlay Pazarı Ortaklığı'yla beraber çalışarak, yönetim sürecinde pazarcıların çıkarlarını temsil etmektedir.

Bu pazaryerinin oto parkı olması ve yarı kapalı olarak düzenlenmiş olması hem tüketicilerin rahatlığı hem de gıda güvenliği açısından önem taşımaktadır.

KAYNAK

İzmir Ticaret Odası

Örnek Semt Pazarı Projesi:Semt-Pa